

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за получаване на научното звание „ПРОФЕСОР“
по научната специалност:

2.2. История и археология (археология – праистория)
за нуждите на СУ „Св. Климент Охридски“

Рецензент: доц. д-р Стефан Цветков Александров
Национален археологически институт с музей - БАН

Възлагателна заповед: РД 38-162/10.03.2015 на Ректора на СУ

Конкурсът е обявен в Държавен вестник бр. 13/17.02.2015 г
Единствен кандидат е **доц. д-р Красимир Петров Лещаков**

Професионална биография на кандидата

- Красимир Петров Лещаков е роден на 27.02.1957 г в Нова Загора;
- През 1983 г завършва висше образование в СУ „Св. Климент Охридски“ със специалност история, с втора специалност философия и специализация по археология;
- През 1986 г получава образователната и научна степен „**доктор**“ с тема на дисертация **„Класификация и типология на керамиката от РБЕ в Югоизточна България“**;
- През 1987 г постъпва на работа в катедра „Археология“, ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“, където до 1996 г заема последователно длъжностите асистент, старши асистент и главен асистент;
- През 1997 г получава научното звание „**доцент**“ в катедра „Археология“, ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“ с хабилитационен труд по тема **“Сравнителна стратиграфия на селищните могили в Югоизточна България“**;
- Към настоящия момент работи като **доцент** в катедра „Археология“, ИФ на СУ „Св. Климент Охридски“;

- След 1987 г е специализирал в: Лондонския университет; университетите в Саарбрюкен и Хайделберг, в ДАИ - Берлин, и в ДАИ – Истанбул.

Материали, представени за рецензиране:

За настоящия конкурс кандидатът представя 31 научни труда и 3 рецензии на такива, всички публикувани след хабилизацията му през 1997 и разделени както следва:

- Монографични изследвания – 1 (самостоятелните раздели в J. Roodenberg, K. Leshtakov, V. Petrova (eds). **YABALKOVO**, volume 1, АТЕ – Ars et Technica Explicatus, Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Sofia, 2014, както следва: Chapter I. (с.25-50); Chapter V. (с.79-118); Chapter VI. (с.119-216); Chapter IX. (с.305-340);
- Студии - 8 (№№ 12, 23А-в съавторство, 38, 39, 40, 43, 59-в съавторство, 60-в съавторство);
- Самостоятелни статии в списания, поредици и отделни издания – 13 (№№ 11, 15, 37, 42, 44, 46, 49-52, 58-под печат, 62-под печат, 63-под печат);
- Статии в съавторство в списания, поредици и отделни издания – 4 (№№ 19, 22, 24, 61);
- Самостоятелни статии в сборници от научни форуми – 5 (№№ 41, 45, 47, 48, 53);
- Статии в съавторство в сборници от научни форуми – 1 (№№ 23)
- Рецензии – 3 (№№ 55-57).

I. Научно-изследователска дейност на кандидата

• Теренна изследователска дейност

След 1997 г Красимир Лещаков е научен ръководител на археологическите проучвания на: обект от късната бронзова – ранната желязна епоха Семера до Доситеево (1996-1999); обект от бронзовата епоха до Черна гора (1997-2000); раннонеолитен обект до Ябълково (2000-2012); енеолитен обект Дана бунар-1 до Любимец (2000-2002, 2005); къснонеолитен обект Крушака до Вратица (2004-2005); селищна могила Сокол (от 2004) и на редица експедиции в Сакар, Източните Родопи и Тракийската низина.

• Публикационна дейност

Публикационната дейност на Кр. Лещаков е свързана както с проблеми, върху които работи и преди 1997 г, така и с нови такива. Тук отбелязвам

общите изследвания върху праисторията на Тракия и Източните Родопи (№№ 15, 19, 23А, 59), както и проучванията върху неолитната и енеолитните култури в Тракия, които са изцяло нова тема в изследванията на кандидата след хабилитацията му. В тази връзка посочвам вече цитираната монография *Yabalkovo, volume 1*, както и предхождащите я статии върху ранния неолит (№№ 22, 41, 60); две изследвания върху късния неолит (№37, 58) и статията, посветена на халколитния Татул (№62).

Проучването на бронзовата епоха в Тракия и Родопите е другата основна тема в публикациите на кандидата. Красимир Лещаков продължава и след 1997 г изследванията си върху хронологическото дефиниране на обекти от БЕ в Тракия и Родопите (№№ 11, 40, 42, 43) и керамиката от бронзовата епоха там (№№ 38, 40). Нови теми в научната му продукция са ранната тракийска религия (№№ 24, 39, 45, 52) и погребалните практики през бронзовата епоха в Тракия и Родопите (№№ 23, 46, 48). Фокусът в проучванията му, като цяло, е поставен върху изясняването на общата характеристика на бронзовата епоха в Югоизточна България и контактите със съседните територии (№№44, 47, 53, 63), като отбелязвам специално студията, посветена на бронзовата епоха в Тракия (№12, 49-51).

Цитирания

В приложената от Университетска библиотека справка става ясно, че в WEB OF SCIENCE само за 2015 г са издирени 243 позовавания на работи на К. Лещаков. Като цяло, трудовете на кандидата са често цитирани в издания с висок импакт фактор, като *American Journal of Archaeology*, *Antiquity*, *Prähistorische Zeitschrift* и др.

Рецензии

Красимир Лещаков е автор на рецензии на две от последните монографии, посветени на късния енеолит – ранната бронзова епоха в Тракия: М. Özdoğan, Н. Parzinger. *Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. Studien in Thrakien-Marmara Raum*. Verlag Philip von Zabern. Mainz am Rhein, 2012 и М. Thomas. *Drama. Forschungen in einer Mikroregion, Band 1. Merdžumekja-Südosthang. Späte Kupferzeit und früheste Bronzezeit: Ergebnisse siedlungarchaeologischer Forschungen*. Bonn 2012, както и (в съавторство) на том от поредицата *Prahistorische Bronzefunde* (№№ 55-57).

II. Учебно-преподавателска дейност

Преподавателската дейност на Красимир Лещаков след 1997 г включва редица задължителни и избираеми курсове, обхващащи праисторията на Югоизточна Европа и Мала Азия. Към настоящия момент кандидатът води курсове лекции в Бакалавърска програма – специалност „Археология“ на Исторически факултет по задължителни дисциплини: „**Археология на ЮИ Европа (III-II хил.пр. Хр.): Ранна и Късна бронзова епоха**“ и „**Археологическа документация**“, и избираем курс „**Керамика на бронзовата епоха в днешните български земи**“, както и в Магистърска програма – специалност „Археология“ на Исторически факултет по задължителна дисциплина: „**Праисторическа култура в българските земи и Източното Средиземноморие**“ и избираем курс „**Проблеми на металургията през Късната бронзова епоха в Източните Балкани**“. Преподавателската му дейност се допълва от курс лекции по задължителна дисциплина „**Праисторическа култура по българските земи**“ в Магистърска програма – „**Културен туризъм**“ на Геолого-Географски Факултет на СУ.

Кандидатът ръководи ежегодна **полева практика** на студенти по специалност Археология, в последните години – на разкопките на селищна могила Сокол в Тракия.

След 2005 г Красимир Лещаков е научен ръководител на петима **успешно защитили докторанти** в СУ „Св. Климент Охридски“ - Кристина Костова; Мартин Николов, Илия Хаджипетков; Ваня Петрова и Татяна Кънчева-Русева.

III. Участие в научни проекти, национални и международни научни изяви

Красимир Лещаков е член и основател на Европейската асоциация на археолозите, както и член-кореспондент на Немския Археологически институт. След 1997 г е изнасял лекции в университетите в Саарбрюкен и Хайделберг (Германия), Измир (Турция) и Залцбург (Австрия).

Кандидатът е участник в редица национални и международни научни изяви, сред които отбелязвам международните симпозиуми „*Structures en creux pré- et protohistoriques*“ - Дижон, Франция 2006; „*Ancestral Landscapes: Burial Mounds in the Copper and Bronze Ages (Central and Eastern Europe - Balkans - Adriatic - Aegean, 4th-2nd millennium BC)*“ - Удине, Италия 2008; „*Greeks and Thracians along the coast and in the Hinterland of Thrace during the years before and after the great colonization*“ - Тасос, Гърция 2009 и „*Early Bronze Age Troy: Chronology, Cultural Development, and Interregional Contacts*“ - Тюбинген,

2009; “*New Evidence for the Late Neolithic on the Bulgarian Black Sea Littoral – The site of Krushaka in the Bourgas Region*” Glasgow, Шотландия, 2012; “*Minoan-type sanctuaries in the Eastern Balkans during the Middle Bronze Age? Evidence from the site of Tatul*” Хайделберг 2014; “*They Came from Upper Thrace*”: *Reconsideration of the Ideas about the Origin of the Chalcolithic Culture along the Bulgarian Black Sea Coast*” - Истанбул 2014 и „*Diet and mobility: were the LBA inhabitants in the East Balkans semi-sedentary?* “ - Хайделберг 2015, докладите от които са обнародвани или са под печат в престижни научни поредици.

Основни научни приноси на кандидата

Научната продукция и приноси на Кр. Лещаков след хабилитирането му през 1997 г могат да се обособят в две хронологически групи: 1. Обхващащи периода на неолита и енеолита и 2. Обхващащи бронзовата епоха.

Без да навлизам в подробности и предвид факта, че останалите рецензенти са тесни специалисти по проблемите на неолита-енеолита, ще отбележа, че в първата група определено изпъква монографичното изследване за неолитното селище при Ябълково, което е едно от малкото такива в българската праисторическа историография и появата му заслужава единствено адмирации. Тук отбелязвам и изследванията на Кр. Лещаков върху селищния модел през късния неолит и ранния халколит в Черноморския ареал.

Предвид научните ми интереси ще обърна по-голямо внимание на втората група изследвания на кандидата – тези, посветени на Бронзовата епоха. След 1997 г акцентът в проучванията на Кр. Лещаков е поставен върху периода РБЕ 3 – КБЕ, с определен афинитет към II хил. пр.Хр. В научната му продукция се оформят различни групи изследвания както следва:

- Анализ на **керамични ансамбли, хронологическо определяне и изясняване на характера на отделни обекти** - общо 5 работи: *The Pottery from Maltepe near Ognyanovo (Characteristics, Chronology and Interrelations)*, 2000; *Galabovo Pottery and a new synchronization for the Bronze Age in Upper Thrace with Anatolia*. – *Anatolica XXVIII*, 2002; *The Thracian Settlement at Assara (Constantia) near Simeonovgrad*, 2004; *Stratigraphie und Datierung der Schicht aus der frühen Bronzezeit des Siedlungshügels Gudžova (Mădrec 1)*, 2004; *Относителна хронология на пласта от бронзовата епоха в селищна могила Казанлък*, 2005. От изброените статии обръщам внимание на двете, засягащи с.м. Гълъбово и Асара. След статиите от 1993 и 1996 г, посветени на общата характеристика на обекта върху с.м. Гълъбово и интерпретацията му

като „търговска колония“, в изследването от 2002 г Кр. Лещаков успява, датирайки импортната керамика от горните 4 хоризонта, успешно да преодолее т.н. „*chronological fault line*“, предложена през 70-те години на XX век от К. Ренфрю (същото е представено на български и в една статия на кандидата в сп. *Минало* от 1997 г, не попаднала в представените за рецензиране документи). С определено приносен характер е и студията, посветена на обекта Асара до Симеоновград. Анализът на автора позволява точното му датиране и обвързване с близко разположения такъв върху с.м. Гълъбово. Представените в двете изследвания изводи са основа за преосмисляне на характера на културата през втората половина на III – II хил. пр.Хр. в района и обвързването ѝ с тази на юг от българските земи, представени в по-късни изследвания на Кр. Лещаков, за които ще стане въпрос по-долу.

- Изследвания върху **ранната тракийска религия** (№№ 24, 39, 45, 52). След Ф. Bertemes (*Der mittelbronzezeitliche Kultgraben von Drama und seine kulturhistorische Stellung in Südosteuropa. Arh. Nachrbl. 3, 1998*) кандидатът поставя за първи път в българската историография въпроса за рововите светилища в Тракия, тяхното хронологически определяне и функции в две студии: *Some suggestions regarding the origin of the "Thracian religion". In the light of new archaeological data from South Bulgaria.* RPRP 5, 2002 и *Structure, Function and Interpretation of Cherna Gora 1 Enclosure in Upper Thrace (Southeast Bulgaria), 2006.* Поставените от Кр. Лещаков проблеми предизвикаха дискусия в българската археология (виж В. Николов *Early Bronze Age sanctuary at Tell Kazanlak - Studia Praehistorica, 13, 2010* и съответните части от дисертацията на Морена Стефанова „*Културна характеристика на периода Св. Кирилово (РБЕ 3) в Тракия*“, 2013), като по темата под ръководството на кандидата беше защитена и една дисертация: (Кр. Костова „*Свещени места и ритуални структури от бронзовата епоха в Древна Тракия (III-II хил. пр.Хр.). Типология и проблеми на интерпретацията*“ 2006). С проблема на светилищата от бронзовата епоха в Родопите са свързани други две статии от 2008 г - *Ранните периоди в историята на светилището при Татул. – Археология XLIX, 1-4, 34-45* и *Нови данни за праисторията на Източните Родопи.* Приносният момент тук е поставянето на началото на култовите дейности в скалните светилища в Родопите още през средната бронзова епоха, доказано и с абсолютна датировка на светилището при Татул. Темата за тракийската религия се допълва от статията *On the origin and function of Thracian andirons, 2014.* Като цяло, в областта на тази проблематика, следва да се отбележи и успешният опит на Кр. Лещаков да постави раннотракийските религиозни дейности в контекста на егейските и централноевропейски културно-религиозни практики.

- В контекста на религиозните вярвания са и проучванията на **погребалните практики през бронзовата епоха** в Тракия. Тук отбелязвам 2 статии с първични публикации на гробни комплекси от късната бронзова епоха: *New Evidence on the LBA Mortuary Practices in South Bulgaria. 2008* и *Некропол от късната бронзова епоха при с. Вратица, община Камено, 2010 (в съавторство)*. Специално внимание следва да се обърне на статията *Bronze Age Mortuary Practices in the Thrace: A prelude for studying the long-span traditions. 2011*, в която проблемът е дискутиран от теоретичните позиции на френската школа *L'école des Annales*. Основната идея на автора е да постави анализа на погребалните практики през бронзовата епоха в Тракия на нова основа, която акцентира в по-голяма степен върху регионалните особености, дефинирани от природо-географските и културно-религиозните характеристики, отколкото върху миграциите. Последното е особено видно в частта, посветена на Ямната култура. Дискусията върху проблемите е в ход (виж *Alexandrov St. 2011 Prehistoric barrow graves between Danube and Balkan range: stratigraphy and relative chronology* в същия том), като един от пътищата за доближаване до реалната историческа ситуация е използването на съвременни интердисциплинарни подходи. Принос на кандидата в това отношение е участието му в изследването *Pulling out the 1%: Whole-Genome Capture for the Targeted Enrichment of Ancient DNA Sequencing Libraries. AJHG, 93, 2013*, което е крачка напред в създаването на ДНК база-данни на популациите от бронзовата епоха в българските земи и е многократно цитирано в световната специализирана литература.

- Друга основна тема в проучванията на Кр. Лещаков са **контактите на Тракия с Егея и Анатолия** през бронзовата епоха - тема, която в българската археологическа историография до средата на 90-те години на XX век, с малки изключения, беше незаслужено negliжирана. На тези проблеми са посветени 3 статии: *Eastern Balkans in the System of Aegean Economy in the LBA. Ox-hide and Bun-ingots in Bulgarian Lands. – Aegeum 27, 2007*; *The Second Millennium BC in the Northern Aegean and the Adjacent Balkan Lands: Main Dynamics of the Cultural Interaction, 2009* и *Troy and Upper Thrace: What Happened in the EBA 3? (Interrelations Based on Pottery Evidence), 2014*, както и рецензията на монографията *Özdoğan, M. Parzinger, H. Die frühbronzezeitliche Siedlung von Kanlıgeçit bei Kırklareli. AB, 2013*. Основният принос на кандидата е преосмислянето на предложената от С. Renfrew идея за *“core and periphery”* и поставянето от същия на териториите на Югоизточна България в т.н. „периферия“ на цивилизациите от бронзовата епоха. Проучванията на Кр. Лещаков убедително показваха, че дискутираните територии са част от един голям ареал, включващ през края на III-II хил. пр.Хр. Егейския свят, Анатолия и Тракия, в който

икономическите, културните и религиозните контакти са водещи и в който днешните български земи имат важна роля.

Проучванията на Кр. Лещаков върху бронзовата епоха в Тракия намират завършен вид в обширната студия „Бронзовата епоха в Тракия“. ГСУ-ИФ, *Археология*, 3, 2006. В нея, от позициите на вече посочената школа *L'école des Annales*, е представена една визия за епохата, в която археологическите извори са поставени и анализирани в контекста на палео-средата, икономиката и търговията, с акцент върху връзките в южна посока. Анализирани са религиозните и погребални практики, поставени са проблемите за формирането на тракийския етнос и прехода към ранната желязна епоха. Като цяло, изследването е първо по рода си за епохата в Тракия и не случайно е преведено на японски в годишника на Токайския университет.

Заклучение

Красимир Петров Лещаков е утвърден и доказан пред българската и международната научна общност учен в областта на праисторията. Представените за конкурса материали покриват критериите на СУ „Св. Климент Охридски“ за качество и количество на преподавателската, научно-изследователската и приложна дейност и са в съответствие с изискванията за присъждане на званието „професор“ на Закона за развитие на академичния състав в Република България.

Въз основа на представеното до тук и с оглед на посочените научни приноси на кандидата гласувам **ЗА** присъждане на научното звание „**ПРОФЕСОР**“ по специалност 2.2. История и археология (археология–праистория) на Красимир Петров Лещаков.

София
25.06. 2015

Рецензент:
/доц. д-р Стефан Александров/